

DE AANVAL OP SCHOOLUITVAL

Een inventarisatie van kansen

We zijn op de goede weg, maar er liggen nog veel kansen. Die conclusie trekken docenten, RMC-traject-begeleiders en andere professionals die betrokken zijn bij de uitvoering van 14 convenanten Voortijdig Schoolverlaten. Deze convenanten moeten leiden tot een vermindering van de schooluitval met 10 procent in het schooljaar 2006/2007 in de 14 RMC-regio's met het grootste aantal voortijdig schoolverlaters. Volgens de meeste betrokkenen gaat dat lukken. Sommigen verwachten zelfs een nog grotere afname in hun regio. Voor iedereen geldt echter dat het niet ophoudt bij die 10 procent; overal wordt gestreefd om zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie te laten halen.

Ook het kabinet streeft naar meer: het heeft zich ten doel gesteld om het aantal voortijdig schoolverlaters nog voor het eind van deze kabinetsperiode in heel Nederland te halveren. De maatregelen die in de convenantregio's zijn genomen leveren waardevolle informatie op voor het realiseren van deze ambitieuze doelstelling.

Waar valt in de Aanval op de Uitval nog de meeste winst te behalen?

Op basis van interviews, een tussentijdse evaluatie van de convenanten en de resultaten van de werkconferentie Schooluitval van 19 april 2007 in Hotel Arena in Amsterdam, heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een inventarisatie laten maken van de kansen. Volgens de professionals, betrokken bij de uitvoering van de 14 convenanten, valt er in de komende jaren winst te boeken op onder andere de volgende punten¹:-

1. *zorg voor een goede afstemming van taken en verantwoordelijkheden binnen de zorgketen:* voor snelle en passende hulp is coördinatie nodig;
2. *zorg voor een soepele overgang van vmbo naar mbo:* het 'gat' tussen het vmbo en mbo moet worden overbrugd;
3. *zorg voor loopbaan- en beroepsoriënterend onderwijs:* leerlingen moeten kunnen ontdekken wat ze leuk vinden en dit kunnen koppelen aan een opleiding of beroep;
4. *zorg voor een duurzame samenwerking tussen scholen en werkgevers:* scholen en werkgevers moeten heldere afspraken maken, die voor beide partijen aantrekkelijk zijn;
5. *zorg waar nodig voor één-op-één begeleiding:* voor elke leerling geldt dat hij / zij moet kunnen terugvallen op persoonlijke ondersteuning.

Te vaak blijven succesvolle maatregelen in de projectsfeer hangen. Voor alle maatregelen die (kunnen) worden ingezet om bovengenoemde kansen te verzilveren geldt daarom dat ze pas werkelijk resultaat opleveren als ze *structureel* zijn.

O N D E R
N O S S I M
L T U U R
N E T E M
S C H A P

¹ Uit het middagprogramma van de werkconferentie Schooluitval van 19 april bleek dat de ervaringen in de 14 convenant-regio's niet verschilt van die in de overige 25 RMC-regio's.

1. Zorg voor een goede afstemming van taken en verantwoordelijkheden binnen de zorgketen

- ⌘ *Maak leerlinginformatie goed toegankelijk en uitwisselbaar;*
- ⌘ *Zorg voor goede samenwerking en regie binnen de zorgketen in het Zorg AdviesTeam (ZAT)*
- ⌘ *Een duidelijke sociale kaart en een casemanager zijn onontbeerlijk voor een goede afstemming van taken en verantwoordelijkheden binnen de zorgketen.*

Soms belemmeren problemen van psychosociale aard, zoals een problematische thuissituatie, de schoolcarrière van een leerling. Voor een tijdige signalering en een adequate aanpak van dergelijke problematiek is een heldere taakverdeling tussen de partners binnen de zorgketen cruciaal. De school neemt een centrale plaats in deze keten in; het is zowel de vindplaats van problemen als de plek waar actie op de problematiek wordt ondernomen.

Om snel adequate hulp te kunnen bieden, is het allereerst van belang dat problemen op tijd worden gesignaleerd. Een goede registratie van leerlinginformatie is hier essentieel. Scholen zijn nogal eens te laat met het aanleggen van een leerlingdossier, namelijk wanneer er al problemen zijn ontstaan. Om proactief te kunnen handelen is het noodzakelijk om tijdig over de juiste gegevens te kunnen beschikken. Leerlinginformatie is nu vaak versnipperd en slecht toegankelijk. Het centraal opslaan van leerlinginformatie in een elektronisch leerlingdossier, bijvoorbeeld per RMC-regio, draagt bij aan een naadloze kennis- en informatieoverdracht tussen zorgpartners. Hier ligt wellicht een toekomstige rol voor de RMC's of de nieuwe centra voor Jeugd en Gezin.

Naast het tijdig signaleren en registreren van leerlinginformatie is de zorgketen gebaat bij effectieve samenwerking en regie. De samenwerking tussen ketenpartners wordt dikwijls belemmerd door een verkokering van de hulp- en zorgverlening. Zorg- en hulpinstanties werken langs elkaar heen doordat verantwoordelijkheden niet duidelijk zijn verdeeld; men weet niet goed wie wanneer zou moeten worden ingeschakeld. Gevolg hiervan is dat probleemleerlingen te laat worden overdragen aan de juiste zorgpartners. Naast het te laat inschakelen van zorgpartners kan onduidelijkheid over de verdeling van verantwoordelijkheden ook leiden tot een situatie waarin niemand zich verantwoordelijk voelt voor een probleemgeval en deze continu wordt doorgeschoven.

Het ZAT is dé schakel in de zorgketen die moet zorgen voor tijdige signalering en een heldere en effectieve verdeling van taken. In het ZAT werken scholen samen met verschillende zorgpartners aan het signaleren, bespreken en doorverwijzen van probleemgevallen. Hier wordt informatie uitgewisseld, hulptrajecten ingezet en ondernomen acties teruggekoppeld. De meeste vmbo-scholen hebben een ZAT. Voor het mbo geldt dat nog in mindere mate.

Goede aanvullingen op het ZAT zijn een duidelijke sociale kaart - een overzicht van taken en contactgegevens van zorgpartners in de regio - en het aanwijzen van een zorgcoördinator, persoonlijk begeleider of casemanager.

Veel convenanten zijn ingezet om de zorgstructuur op scholen te verbeteren. Enkele voorbeelden:

- ⌘ Inrichten van ZAT's op ROC's gebeurt in Groningen, Dordrecht, Heerlen, Den Haag, Utrecht, Rotterdam, Lelystad, Venlo, Nijmegen, Amsterdam en Eindhoven.
- ⌘ In Venlo is een structurele investering in ZAT's binnen PO, VO en BVE gedaan door regionale bestuurlijke borging.
- ⌘ In Groningen zijn in het kader van het convenant met de ROC's afspraken gemaakt om alle uitschrijvingen en doorverwijzingen naar het RMC te voorzien van een ZAT-advies.
- ⌘ ROC West Brabant verricht in het kader van het Bredase convenant een onderzoek naar de zorgstructuur binnen haar acht colleges. Na literatuuronderzoek en verzameling van goede praktijkvoorbeelden wordt een plan van aanpak op het gebied van zorg.
- ⌘ In Utrecht heeft ROC ASA casusbespreking met mentoren ingesteld ten behoeve van deskundigheidsbevordering. ROC Midden Nederland heeft een indicatorenlijst ontwikkeld waarmee zorgleerlingen worden geïdentificeerd.
- ⌘ In Rotterdam is voor vijf procent van alle ROC-leerlingen schoolmaatschappelijk werk beschikbaar gemaakt.

2. Zorg voor een soepele overgang van vmbo naar mbo

- ⌘ *Houd de vmbo-school betrokken en verantwoordelijk voor leerlingen totdat zij daadwerkelijk deelnemen aan een mbo-opleiding;*
- ⌘ *Zorg voor warme overdracht van leerlingen met een dossier;*
- ⌘ *Realiseer daadwerkelijk meerdere instroommomenten, niet alleen op papier;*
- ⌘ *Breng mbo en vmbo fysiek dicht bij elkaar.*

Een groot aantal jongeren dat het vmbo afsluit komt niet aan op het mbo. Hier is dan ook nog een grote slag te slaan in de Aanval op de Uitval. Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen voor de uitval in deze fase. Om meer leerlingen de overstap succesvol te laten maken liggen er nog een aantal kansen.

Niet alle leerlingen die een vervolgopleiding hebben gekozen komen daadwerkelijk bij die opleiding aan. Sommigen bedenken zich in de zomer en besluiten toch niet verder te willen leren. Een vmbo-school dient zich ook verantwoordelijk te voelen voor leerlingen na hun eindexamen. vmbo-scholen zouden hun horizon moeten verleggen van het behalen van het vmbo-diploma naar een succesvolle aankomst op het mbo. Eén manier om dit te bereiken, is om vmbo-scholen te verplichten een leerling pas uit te schrijven nadat een bevestiging van een succesvolle inschrijving op het mbo is ontvangen. Nu worden leerlingen op het vmbo dikwijls al uitgeschreven voordat die bevestiging er is. Hierbij is het onderscheid tussen aanmelding en inschrijving bij een mbo-opleiding ook van belang: lang niet alle leerlingen die zich aanmelden voor een opleiding worden uiteindelijk ook succesvol ingeschreven.

Een ander idee is om de vmbo-school een zomer- of overdrachtsmentor aan te laten wijzen, die ervoor waakt dat probleemleerlingen in de periode tussen het vmbo-eindexamen en de start van een mbo-opleiding 'verdwijnen'. De leerling blijft zo in contact met een voor hem/haar bekend persoon. In de convenantregio Den Haag zijn in de zomer van 2006 ruim 440 afgestudeerde vmbo-ers die dreigden uit te vallen door casemanagers begeleid in hun keuze voor een vervolgopleiding. Ook het laten begeleiden van jongeren die dreigen uit te vallen of al uitgevallen zijn door leerlingen van het mbo, de peergroup-begeleiding, biedt veel kansen.

Niet alleen de vmbo-school is verantwoordelijk voor de succesvolle overgang van een leerling naar het mbo. Het Regionaal OpleidingsCentrum (ROC) moet zorgen voor een goede ontvangst van leerlingen. ROC's hebben dikwijls te weinig aandacht voor problemen uit het verleden van een scholier. De begeleiding die een leerling op het vmbo kreeg valt weg, wat het risico op uitval vergroot. Dit kan voorkomen worden door te zorgen voor een 'warme overdracht'. Zo wordt naast een doorlopende leerlijn, ook een doorlopende zorglijn gewaarborgd.

Soms kan simpelweg niet voorkomen worden dat de overgang naar het mbo met enige strubbelingen gepaard gaat en dat een leerling niet op tijd met zijn opleiding kan beginnen. Om de schoolloopbaan van deze leerlingen niet onnodig te vertragen, is het noodzakelijk dat zij op verschillende momenten in een opleiding kunnen instromen. Een opleiding met slechts één of twee instroommomenten kan fataal zijn voor de motivatie van een schoolverlater die toch besloten heeft een startkwalificatie te willen halen. ROC's zouden daarom een flexibele instroom in een opleiding moeten faciliteren. Officieel is het mogelijk om ook na één oktober op verschillende momenten in te stromen. Bij veel onderwijsinstellingen bestaat er echter onduidelijkheid over de mogelijkheden van flexibele instroom, met als gevolg dat dit vaak niet wordt toegestaan.

Er bestaan verschillende initiatieven om het vmbo en mbo dicht bij elkaar te brengen, zoals lessen op het ROC in het laatste jaar van het vmbo en het fysiek onder één dak brengen van beide opleidingen. Maar als er zoveel leerlingen uitvallen tussen het vmbo en mbo, waarom gaan we dan niet nog een stap verder en voegen we beide opleidingen samen? Een vmbo-diploma is geen startkwalificatie en in sommige ogen daarom een wassen neus.

Voorbeelden van maatregelen die in convenantregio's worden genomen om een soepele overgang van vmbo naar mbo te waarborgen:

- ⌘ In de regio Flevoland wordt de uitstroom van eindexamenleerlingen op verschillende vmbo-scholen in kaart gebracht en gecontroleerd op een goede doorstroom naar het mbo. Vmbo-scholen worden gevraagd om de gegevens van eindexamenleerlingen te verzamelen en hierbij aan te geven wat de verwachte vervolgstudie

is. Jongeren die nog geen studiekeuze hebben gemaakt worden intensief begeleid door vmbo-decanen.

- ⌘ In de regio Dordrecht is op alle vmbo en mbo scholen een preventieproject overgang vmbo-mbo uitgevoerd. Leerplichtambtenaren en RMC trajectbegeleiders gaan samen naar vmbo-scholen om de risico's van voortijdig schoolverlaten toe te lichten. Jongeren worden tijdens de vakantieperiode begeleid om er voor te zorgen dat de motivatie voor de vervolgopleiding niet afneemt.
- ⌘ In de regio Haaglanden hebben ouders van vierdejaars vmbo-leerlingen in de gemeente Den Haag aan het einde van het schooljaar een brief gehad van de gemeente met de vraag aan te geven voor welke vervolgopleiding een leerling zich heeft ingeschreven. Leerlingen waarvan de ouders niet reageerden hebben tot tweemaal toe een oproep gehad om te komen praten over hun keuze. Jongeren die ook hier niet op reageerden zijn thuisbezocht en hebben begeleiding aangeboden gekregen. In totaal zijn 250 van de 400 leerlingen die de overstap niet dreigden te maken uiteindelijk toch geplaatst in een mbo-opleiding.
- ⌘ In Groningen krijgen risicoleerlingen uit het examenjaar van het vmbo een buddy toegewezen uit het derde of vierde jaar van het mbo. Deze begeleidt de jongere samen met een projectmedewerker van het RMC.

- ⌘ In Rotterdam hebben ROC Zadkine en Albeda voor nagenoeg alle branches tussentijdse instroommomenten gecreëerd. Zij hebben een algemene richting geopend met een (nagenoeg) continue instroom, waar individueel gewerkt wordt aan het bijspijkeren van ontbrekende kennis, aan discipline-verhoging, en van waaruit instroom in de gekozen opleiding wordt gezocht.
- ⌘ Op het Kellebeek College van ROC West Brabant is instroom op elk moment mogelijk gemaakt.
- ⌘ In Enschede is de zogenaamde 'Scholingsboulevard' in ontwikkeling. Binnen één school wordt vmbo klas 3, 4 en mbo niveau 1 en 2 onderwezen. Leerlingen verlaten de scholingsboulevard dus met een startkwalificatie.
- ⌘ In Groningen worden leerlingen in de vmbo examenklassen al in februari door het RMC gevraagd naar hun plannen na het eindexamen. Leerlingen die hier nog geen zekerheid over hebben worden vanaf dat moment gevolgd en begeleid.
- ⌘ In de regio Utrecht worden vmbo-leerlingen actief begeleid bij het bepalen van een schoolkeuze. Ook is er controle op de inschrijving op het mbo. Direct na de schoolvakantie gaat men actief opzoek naar jongeren die zich niet hebben ingeschreven voor een vervolgopleiding. Op het ROC Midden Nederland is peercoaching in ontwikkeling.

3. Zorg voor loopbaan- en beroepsoriënterend onderwijs

- ⌘ Zorg in loopbaanoriëntatie op het vmbo voor kennismaking met de beroepspraktijk;
- ⌘ Doe competentieonderzoek bij leerlingen;
- ⌘ Schets een realistisch beeld van opleidingen en de daarmee mogelijke beroepen;
- ⌘ Laat opleidingen meer aansluiten op vraag vanuit de arbeidsmarkt.

Een opleidingskeuze die goed aansluit bij de interesses en kwaliteiten van een leerling vormt een belangrijke voorwaarde voor het succesvol afronden van een opleiding. Voldoende aandacht voor loopbaan- en beroepsoriëntatie op het vmbo is daarom onontbeerlijk in de aanpak van schooluitval. Des te meer omdat 15 procent

van de vmbo-leerlingen in hun eindexamenjaar nog niet weet wat voor vervolgopleiding ze willen gaan doen, wat de kans op uitval in de overgang naar het mbo aanzienlijk vergroot.

In wezen is loopbaanoriëntatie niets anders dan jongeren helpen bij het ontdekken van hun eigen kwaliteiten en interesses en helpen een opleiding te vinden die hierop aansluit. Er moet in loopbaanoriëntatie-trajecten voldoende aandacht zijn voor de praktijk, zodat leerlingen zich iets kunnen voorstellen bij het beroep waarop ze hun opleidingskeuze willen baseren. Bij sommige leerlingen speelt het imago en de maatschappelijke status van een beroep een belangrijke rol in hun opleidingskeuze. 'Kantoorbanen' hebben bijvoorbeeld over het algemeen onder allochtone vmbo-leerlingen een hoge status, terwijl ze vaak geen goed beeld hebben van wat

een dergelijke baan precies inhoud. Door leerlingen kennis te laten maken met de beroepspraktijk door middel van (snuffel-)stages, praktijksimulaties en excursies naar bedrijven kunnen ze een betere keuze maken en zijn ze vaak gemotiveerder om verder te leren.

Loopbaanoriëntatie is niet alleen gebaat bij aandacht voor de beroepspraktijk. Er wordt ook gepleit voor meer aandacht voor competentieonderzoek op het vmbo. Hiermee kan voorkomen worden dat een leerling aan een mbo-opleidingen begint die niet goed aansluit op zijn/haar eigen kwaliteiten. Omgekeerd kan de ontdekking van verborgen talenten soms ook juist de interesse in een bepaald beroep wekken. Het resultaat van een combinatie tussen beroepsoriëntatie en competentieonderzoek zou een leerplan kunnen zijn waarin naast de kwaliteiten en beroepswensen van de leerling ook het leertraject beschreven staat voor een bepaald beroep. Het verdient ook de aanbeveling om ouders hierbij te betrekken. Dikwijls worden leerlingen namelijk door hun ouders in een bepaalde loopbaanrichting gemanoeuvreerd. Door ouders te betrekken bij het opstellen van een leerplan zouden de ambities van leerlingen en ouders op elkaar afgestemd kunnen worden.

Om op basis van praktijkervaring en competentieonderzoek een juiste keuze te kunnen maken moeten leerlingen een correcte voorstelling van de opleiding hebben. Mbo-opleidingen moeten er daarom voor waken dat zij een realistisch beeld van een opleiding schetsen in brochures en op voorlichtingsdagen; een beeld dat strookt met de daadwerkelijke opleidings- én beroepspraktijk. Om er uiteindelijk voor te zorgen dat de motivatie van een vmbo-leerling aansluit op de concrete opleidings- en beroepspraktijk, zouden ROC's in de toelatingsprocedure van sommige opleidingen de motivatie van leerlingen om voor een bepaalde opleiding te kiezen nader kunnen onderzoeken.

Enmalige aandacht voor een opleidingskeuze of vaardighedenonderzoek is niet voldoende. Het ontdekken van de eigen kwaliteiten en interesses en het maken van een goede opleidingskeuze is een proces. Het is daarom noodzakelijk om loopbaanoriëntatie structureel in het vmbo-onderwijs te verankeren. Maar ook op het mbo zou er voldoende ruimte moeten bestaan voor reflectie op de gekozen beroepsweg, bijvoorbeeld tijdens het eerste jaar of na het afronden van een stage. Pas als loopbaanoriëntatie en competentieonderzoek structureel in zowel het vmbo als mbo zijn geïntegreerd, kan er met recht gesproken worden over beroepsoriënterend onderwijs.

Een opleiding afronden is mooi, maar vervolgens moet je ook ergens met die opleiding aan de slag kunnen. Naast aandacht voor

beroepsoriëntatie en competentieonderzoek in het onderwijs, is het van belang om het aanbod van opleidingen af te stemmen op de behoeftes van de arbeidsmarkt. Het is een bekend probleem dat bedrijven in sommige (vooral technische) sectoren om goed opgeleid personeel staan te springen, terwijl er in andere sectoren een overvloed is aan goed opgeleid personeel (denk aan kappersopleidingen, maar ook aan de sector handel en administratie). Er bestaan zelfs ontmoedigings- en ombuigacties om er voor te zorgen dat er niet te veel leerlingen aan bepaalde opleidingen beginnen. Met de hulp van het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) zou er in loopbaanoriëntatie-trajecten wellicht geanticipeerd kunnen worden op tendensen in de arbeidsmarkt. Daarnaast zouden onderwijsinstellingen er voor moeten waken dat het niveau van de opleidingen die zij aanbieden aansluit bij de behoefte van werkgevers. Jongeren met een mbo-diploma Zorg op niveau twee, officieel een sterkkwalificatie, worden bijvoorbeeld bijna nergens aangenomen. Het is de vraag of een dergelijke opleiding daarom überhaupt wel zou moeten worden aangeboden.

Enkele maatregelen uit convenantregio's om loopbaan- en beroepsoriëntatie te verbeteren:

- In de RMC-regio Venlo is door ROC Gilde Opleidingen en het bedrijfsleven in Venlo een beroepsoriëntatieprogramma opgezet voor vmbo-leerlingen. Er wordt geprobeerd om vmbo-leerlingen 'face-to-face' te laten kennismaken met opleidingen en de werkzaamheden bij bepaalde bedrijven. Op het ROC Leeuwenborgh Opleidingen is een zogenaamd loopbaanportaal ingericht. Leerlingen met een hoge kans om uit te vallen worden langs dit portaal geleid, waar gekeken wordt of het mogelijk is om een jongere in een andere studierichting op school te houden.
- In Eindhoven krijgen leerlingen met extra begeleiding door middel van de portfoliomethodiek een beter beeld van zichzelf: wat kunnen en willen ze en welke vervolgopleiding kunnen ze het beste volgen? Vanuit school worden leerlingen gekoppeld aan een coach uit het bedrijfsleven.
- Het Koning Willem I College in Den Bosch heeft de Succesklas ingericht. Hierin krijgen late en tussentijdse aanmelders, leerlingen die een verkeerde keuze hebben gemaakt en terugstromers een traject van studie- en beroepskeuzebegeleiding. Er worden assessments gehouden, gastdocenten uitgenodigd en Persoonlijk Ontwikkel Plannen (POP) opgesteld in kleine groepen.

4. Zorg voor een duurzame samenwerking tussen scholen en werkgevers

- ⌘ *Zorg voor structurele afspraken tussen scholen en bedrijfsleven, maak met subsidie afspraken mogelijk in economisch moeilijker tijden;*
- ⌘ *Voorkom groenpluk;*
- ⌘ *Breng leerlingen op school zowel vakkennis als werknemersvaardigheden bij;*
- ⌘ *Formuleer duidelijke leerdoelen voor leer/werktrajecten.*

Sommige leerlingen kun je gewoonweg niet in de schoolbanken houden. Zij zijn misschien niet gemotiveerd om naar school te gaan, maar vaak wel om te gaan werken. Met speciale leer/werktrajecten kunnen deze jongeren in de praktijk alsnog een startkwalificatie behalen. Om hen passende leer/werktrajecten te kunnen aanbieden is een goede samenwerking tussen scholen en werkgevers nodig. Er bestaan al allerlei goede samenwerkingsinitiatieven, maar er liggen ook nog veel kansen.

Een zwakke schakel in de samenwerking tussen scholen en werkgevers is de conjunctuurgevoeligheid van die samenwerking. In periodes van krapte op de arbeidsmarkt is het voor werkgevers aantrekkelijk om door middel van leer/werktrajecten aan goed opgeleid personeel te komen. Veel scholen vrezen echter dat in een periode van economische recessie de klad in de samenwerking met bedrijven komt. Werkgevers kunnen dan veel makkelijker aan goed opgeleid personeel komen en hebben minder interesse in het participeren in leer/werktrajecten. De samenwerking tussen scholen en werkgevers is daarom gebaat bij een structurele borging van die samenwerking. Die borging moet ervoor zorgen dat het voor werkgevers aantrekkelijk is om jongeren in dienst te nemen, ongeacht het economische tij. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door een bedrijf dat een jongere zonder startkwalificatie in dienst neemt een subsidie aan te bieden waarmee nog een jongere in dienst genomen kan worden, mits die dan beide deelnemen aan een Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL)-traject. De werkgever krijgt in dat geval bijna dubbel zoveel uren, voor nauwelijks extra kosten. Er moeten dan wel goede afspraken gemaakt worden over de begeleiding van de jonge werknemer.

Krapte op de arbeidsmarkt leidt niet automatisch tot de bereidwilligheid van werkgevers om mee te werken aan leer/werktrajecten. In deze periodes zijn bedrijven vaak geneigd over te gaan tot groenpluk: het in dienst nemen van jongeren zonder startkwalificatie.

Als het economisch slechter gaat, zijn deze jongeren echter de eersten die weer op straat komen te staan. Zonder startkwalificatie maken deze jongeren weinig kans op de arbeidsmarkt. Door het voor bedrijven aantrekkelijk te maken om in leer/werktrajecten te participeren zou een win-winsituatie gecreëerd kunnen worden: een situatie waarin bedrijven enerzijds aan goed opgeleid personeel komen en waardoor anderzijds voldoende leer/werkplekken ontstaan voor de jongeren die hier behoefte aan hebben.

Het aangaan van duurzame samenwerkingsverbanden door scholen met bedrijven is niet de enige garantie voor het succes van leer/werktrajecten. Net zo belangrijk is de wijze waarop leer/werktrajecten worden ingevuld. Bedrijven verwachten dikwijls meer van de begeleiding van leerlingen door een school. Ze ervaren die begeleiding als ondermaats. Bedrijven hebben het idee dat leerlingen bij hen 'gedropt' worden en dat zij opdraaien voor zaken die de school blijkbaar niet voor elkaar krijgt. Een bedrijf kan echter niet de rol van de school overnemen. Daarnaast wordt de vakkundigheid van leerlingen vaak als gebrekkig ervaren. Dit wordt geweten aan een gebrek aan vakdocenten op de ROC's en aan het verdwijnen van kleinschalige vakopleidingen. Ook zou de kennis van vakdocenten dikwijls niet 'up-to-date' zijn. Beroepsopleiding zouden hun naam waar moeten maken en beter vakonderwijs moeten aanbieden, aldus bedrijven. Ook de sociale vaardigheden van leerlingen op de werkvloer laten dikwijls te wensen over. Op ROC's zou daarom naast vakkennis ook in werknemersvaardigheden moeten worden onderwezen.

Bedrijven moeten zich echter realiseren dat leerlingen nog geen volwaardige arbeidskrachten zijn. Het gaat om leren terwijl je werkt en niet om werken totdat blijkt dat je niet voldoet. Hier ligt een rol voor de leerlingbegeleider vanuit school. Een begeleider zou in overleg met een werkgever en leerling aan het begin van een leer/werktraject duidelijke leerdoelen kunnen afspreken. Op deze manier kan er voor gezorgd worden dat de verwachtingen van de leerling en de werkgever op elkaar afgestemd zijn.

In de convenantregio's worden onder andere de volgende acties ondernomen op het gebied van leren en werken:

- In verschillende regio's, waaronder Venlo en Rotterdam, is een jongerenloket voor jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar waar jongeren begeleid worden bij het vinden van een leerbaan.
- In de regio Twente hebben verschillende CWI-vestigingen een Actieteam leren/werken. De actieteams sporen jongeren op om weer naar school te gaan dan wel een leer/werktraject te gaan volgen. Bij deze maatregel is ook het ROC van Twente betrokken. Tevens worden er per beroepssector actiedagen georganiseerd om jongeren aan leer/werkbanen te koppelen.
- Onder andere in Venlo, Groningen, Hengelo en Enschede kunnen werkgevers een no-risk polis afsluiten voor het in dienst nemen van jongeren in een BBL-traject, waarmee zij bij ziekteverzuim de loonkosten vergoed krijgen. In Enschede is hier echter weinig animo voor.
- In Den Bosch wordt de herkenbaarheid en beeldvorming van leerwerken bij bedrijven als instrument van personeelsbeleid en als maatschappelijke verantwoordelijkheid bevorderd. Daarnaast is er voor jongeren zonder leer/werkplek het Way2Go project. Dit bestaat uit vijf

fases: ten eerste een periode van loopbaanoriëntatie bestaande uit een aantal opdrachten die duidelijkheid moeten verschaffen in de vragen: wat wil ik, wat kan ik, wie ben ik en welke mogelijkheden zijn er voor mij op de arbeidsmarkt. Vervolgens wordt tijdens snuffelstages en sociale vaardigheidstrainingen gekeken naar werknemersgedrag zoals zelfstandig werken, initiatief nemen, accepteren van opdrachten en naar zaken als communicatie, assertiviteit, samenwerken, omgaan met kritiek. Daarna krijgt de deelnemer sollicitatie en presentatietraining. Gedurende het hele traject vult de deelnemer het persoonlijk leer- en ontwikkelprofiel en portfolio in. Ten slotte vindt de matching van de competenties van de deelnemer en de mogelijkheden van een leerwerkplek binnen een bedrijf plaats.

- In Arnhem heeft het CWI een medewerker aangesteld die zich specifiek met alle jongeren bezighoudt die zich aanmelden zonder startkwalificatie. Deze probeert de jongere in een leer/werktraject te plaatsen.
- In de subregio Zuidoost Utrecht is een busactie georganiseerd waarin CWI, gemeenten en jongeren bezoeken aflegden bij potentiële werkgevers om leerwerkbanen te vinden. Resultaat: 124 leerwerkbanen, 24 stages en 67 vacatures.

5. Zorg waar nodig voor één-op-één begeleiding

- Stem begeleiding van (dreigende) uitvallers af op de oorzaak;
- Geef docenten een coachende rol;
- Maak prestatieafspraken met docenten;
- Neem in de begeleiding daadwerkelijk verantwoordelijkheid voor de schoolcarrière van een leerling.

Het belang van persoonlijke begeleiding is al enkele malen ter sprake gekomen in de voorgaande paragrafen. Zo kan een persoonlijke begeleider een belangrijke rol spelen in de coördinatie van de hulp- en zorgverlening en bij de invulling van een leer/werktraject. Het belang van persoonlijke begeleiding wordt onderstreept door het feit dat leerlingen vaak lang niet zo zelfredzaam zijn als gedacht wordt. Leerlingen hebben dikwijls behoefte aan hulp of een steun-

tje in de rug bij het erkennen van een probleem, het inschakelen van een zorginstantie of het maken van een opleidingskeuze. Een docent, een jeugdhulpverlener of een andere professional, die een dergelijke behoefte tijdig signaleert en een leerling met raad en daad bijstaat, kan op dit soort momenten veel betekenen. Daarnaast is er een grote diversiteit in de groep schooluitvallers. Er kan sprake zijn van gebrek aan motivatie, keuzeproblematiek, problemen in de thuissituatie, lonkende vakantiebaantjes, moeite om aangenomen te worden bij een opleiding etc.. De diversiteit van de groep maakt een persoonlijke aanpak gewenst. Eén-op-één begeleiding, wanneer die behoefte er is, kan met recht noodzakelijk worden genoemd in de aanpak van schooluitval.

Als één-op-één begeleiding een vereiste is voor een effectieve aanpak van voortijdig schoolverlaten, dan vervult de docent op

het vmbo en het mbo een sleutelrol. Niemand heeft immers meer contact met een leerling dan een leraar. Door docenten (mentoren) een meer coachende rol te geven kan veel winst behaald worden in de aanpak van schooluitval. Als stimulans hiervoor is gesproken over een prestatiegerichte norm voor leraren, waarmee een docent beoordeeld wordt naar het aantal leerlingen dat hij/zij binnenboord weet te houden. Veel docenten beschikken op dit moment echter nog niet over de vaardigheden die hiervoor nodig zijn. Bij de invoering van een prestatiegerichte norm mag aandacht voor de ontwikkeling van deze kwaliteiten bij docenten niet ontbreken.

Een absolute voorwaarde voor de individuele begeleiding van een leerling, of dat nou door een docent of een andere professional gebeurt, is dat er werkelijk verantwoordelijkheid wordt genomen voor een leerling en zijn of haar schoolcarrière. Dit betekent: problemen tijdig signaleren, tastbare en concrete hulp bieden en voldoende tijd nemen voor nazorg. Begeleiding die uit deze ingrediënten bestaat zal bovendien niet altijd ophouden bij het hek van de school, maar kan soms ook een bezoek aan de ouders van een leerling betekenen of een telefoontje op de avond na dat belangrijke sollicitatiegesprek voor een stage. Kortom, zoals één van deelnemers aan de werkconferentie Schooluitval stelde: aandacht, aandacht en nog eens aandacht voor de leerling is essentieel!

Op het gebied van persoonlijke begeleiding worden in het kader van de convenanten onder meer de volgende maatregelen genomen:

- In de RMC-regio Flevoland is een intensief begeleidings-traject opgezet waarmee uitgevallen jongeren terug geleid worden naar een scholings- of leerwerktraject. Loopbaan- en beroepsoriëntatie, hulp bij sociale problemen en het vinden van een school of leerwerkplek vormen belangrijke onderdelen in dit traject. Er wordt in dit kader samengewerkt met CWI, ROC's in de omgeving, Sociale Zaken, buurtopbouwwerkers en politie. Er is ook een project gestart waarin risicojongeren begeleid worden door een vrijwillige maatschappelijke coach. Iedere coach neemt één jongere onder zijn hoede.
- In de RMC-regio Utrecht is een project waarbinnen oudercontacten gestimuleerd worden, in het bijzonder met de contacten met de ouders van allochtone leerlingen.
- In de regio Heerlen worden risicojongeren in de wijk geïnterviewd over hun dagbesteding door het jongerenwerk. Aan de hand hiervan wordt naar een dagbesteding richting startkwalificatie gezocht voor de jongere.
- In Nijmegen worden 'oude' moeilijk bemiddelbare VSV-ers thuis opgezocht door een jongerenwerker. Deze gaat samen met de jongere een samenwerking aan om weer naar school of werk te gaan. De jongeren wordt begeleid in dit proces en geholpen bij de eventuele problemen die zij in hun persoonlijke situatie hebben.
- In de regio Venlo is een Time Out Voorziening opgezet voor uitgevallen jongeren of jongeren die uit dreigen te vallen. Tijdens deze periode wordt gewerkt aan de individuele problematiek van de leerling, met als doel terugkeer op de onderwijsinstelling van herkomst.

Colofon

Dit rapport is geschreven door Het Portaal in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Kijk voor meer informatie over schooluitval op www.voortijdigschoolverlaten.nl